

Birinci Dünya Savaşı'nda İstanbul'a Yapılan Hava Saldırıları

Emin Kurt - Mesut Güvenbaş

İstanbul, 2018, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 413 Sayfa, ISBN: 978-605-295-369-3

Feyza ŞEKERCI*

Sanayi Devrimi'ni takip eden yıllarda teknolojinin hızla gelişmesi bilhassa askeri sahada kendisini göstermiş ve makine çağına girilmiştir. Bu teknoloji, gerek lojistik gerekse harp enstrümanı olması bakımından, on dokuz ve yirminci yüzyıllarda birbirleriyle mücadele içerisinde olan Kara Avrupası ülkeleri tarafından oldukça ilgi görmüştür. Ülkeler, hasımlarına teknik manada üstünlük sağlayabilmek için yeni buluşları takip etmiş ve bunları savaş alanına adapte edebilmek için inovatif hamleler yapmıştır. Uçak, bugüne değin kara ve denizde gerçekleşen muharebe hafızasına yeni bir boyut eklemiştir. Uçağın muharip olarak ilk defa kullanılmasının üzerinden henüz on sene geçmemesine rağmen, İkinci Dünya Savaşı'nın en etkili savaş taktikleri arasında yerini alacak olan "Stratejik Hava Bombardımanı", Birinci Dünya Savaşı'nda İstanbul semalarında uçan İngiliz hava filosu tarafından Osmanlı'ya karşı gerçekleştirilmiştir.

İnceleyeceğimiz bu eser 1916-1918 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'a yapılan hava saldırılarını ele almaktadır. Eserde İngiliz hava gücü ile Osmanlı hava gücü mukayese edilmiş, hareketler günbegün arşiv vesikaları ışığında incelenmiş, harbin içerisindeyken ordunun ihtiyacına

---

* Milli Savunma Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, feyzasekerici@gmail.com

yönelik ihdas olan müesseselere değinilmiş, İngilizlerin Osmanlı'ya karşı izlediği politikaların havacılık cihetindeki değerlendirmesi yapılmıştır.

Üç ana kısma ayrılmış olan kitabın birinci bölümü olan Birinci Dünya Savaşı'na Kadar Dünya Havacılığı başlığında havacılık tarihinin şemsiye konuları bulunmaktadır. Asıl yoğunlaşılan 1916-1918 arası İstanbul'a yapılan hava saldırıları konusunun ise anlaşılabilmesi için havacılığın ortaya çıkışı, Osmanlı'nın havacılığa nasıl intisap ettiği, Birinci Dünya Savaşı'nda dünyada hava güçlerinin ne durumda olduğu gibi konularda bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde ise İstanbul'a yapılan öncü hava saldırıları ve bu saldırılar konusunda alınan önlemler incelenmiştir. Bu bölümde Osmanlı'da ilk hava angajman kaidelerinin belirlenmiş olduğu Sefain-i Havaiyyeye Ait Nizamname'ye dikkat çekilmiştir. İstanbul'da meskûn halkın emniyeti için bir hava savunması planlanmış, olası saldırılara karşı bir iletişim ağı ve aktif-pasif savunma tedbirleri oluşturulmuştur. Halkın bu hava saldırılarından ötürü uğradığı mağduriyeti gidermek amacıyla İstanbul Tetkik-i Hasarat Komisyonu'nun kurulmuş olduğunu yine bu eserden öğrenmekteyiz. Harp Tayyare Bölüğü'nün kurulmasıyla düşman uçaklarına karşı hava-hava mücadelesine girilmesi için de bir önlem alınmıştır. Bölümün son alt başlığında ise İngilizlerin hava saldırılarına ilişkin değerlendirmelerinin raporu sunulmuştur, bu raporda İstanbul'un hava hareketlerine karşı korunmasız olduğunu tespit etmişlerdir ancak halkta yaşanmasını bekledikleri korku ve panik ortamının oluşmadığına değinmektedir.

Üçüncü bölümde 1918 yılında yoğunlaşan hava saldırıları ele alınmıştır. Osmanlı'nın keşif uçuşları, bu uçuşlardan edindikleri istihbaratî bilgiler ve bu keşiflerin değerlendirilmesi hususunda yapılan değerlendirmeler ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Bu önerilere göre Muhaberat-ı Havaiyye Komutanlığı'na iletişimin hızlanması için bir elektrik hattı çekilmesine, gözlem yapan rasıtların yanına yardımcı bir subay görevlendirilmesine, Tayyare Bölüğü'ne daha deneyimli pilotların aktarılmasına karar verilmiştir. İngiliz Kuvvetleri hava güçlerini teşkilatlandırarak İstanbul'un hava hinterlandındaki stratejik bölgelere yani Ege Adaları'na konuşlandırmış ve bu noktadan avcı ve bombardıman görevlerini ifa edecek filolarını organize etmişti. Bu bölümde düşman tayyarelerinin İstanbul semalarında gezmesinin Türk basımında nasıl bir yankı uyandırdığına dair gazetelerden bölümler aktarılmıştır. Devam eden hava saldırılarına ilişkin Umur-ı Havaiyye Müfettişi Binbaşı Serno'nun raporuna ve Başkomutan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın genelgesine yer verilmiş hem pasif hem de aktif tedbirlerin nasıl alınacağına dair kararlara yer verilmiştir. Enver Paşa İngiltere'yi tehdit eden bir nota göndermiş ve bu notanın referansının halk olduğunu hasımlarına kanıtlamak istercesine bir gazetede "Tayyare Taarruzlarına Mukabele" başlıklı bir yazı yayınlattırılmış olduğu ele alınmıştır. Harp Matbuat Karargahı'nın Beynamesi'ne yer verilmiş ve bu beyannamenin halkı bilinçlendirmek,

sakinleştirmek ama aynı zamanda da İstanbul'un hava saldırılarına karşı yeterli savunmasının bulunmadığını da itiraf etmek amacıyla yazıldığı belirtilir. İstanbul'a yapılan son hava hareketının hitamını takip eden süreçte Mondros'un ilan edilmesi ve hava saldırıları için kurulan müesseselerin lağvını içeren bölümler aktarılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda İstanbul'a Yapılan Hava Saldırıları kitabı, üzerine çok fazla çalışma yapılmamış olan Türk Havacılık Tarihi'nde bir vaka analizi eksikliğini doldurmuş olmakla kalmayıp, ülkemizde kara ve deniz ağırlıklı çalışılan Birinci Dünya Savaşı araştırmalarına, hava yönünden de bakılıp farklı bir perspektif sunulmasına mühim bir katkı sağlamıştır. Konu, günümüzde de ordular için önemli olan "Stratejik Bombardıman" taktiğinin tarihteki ilk örneklerinden biri olması bakımından oldukça önemlidir. Operatif ve savunma anlamında bu savaşta yaşananlar, sonraki savaşlarda ders alınacak olaylar olacaktır.

Eserde İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethinden itibaren şehre bu şiddette bir tehlikenin daha önce olmaması itibariyle, uçakların icadıyla beraber hiçbir korunaklı şehrin İstanbul'un bile ulaşılmaz olmadığını belirtir. Hava gücünün karadaki gibi engellerle karşılaşmaması, yukarıdan aşağı saldırıların üstünlüğü ve bu üstünlüğün bir psikolojik harp enstrümanı ve propaganda aracı olarak kullanıldığını bizlere göstermektedir. Eserde kullanılan kaynaklar, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İngiliz Ulusal Arşivi, hem Osmanlı hem de dış basından süreli yayınları kullanılması ve yine Türkçe ve İngilizce yayınlanmış başvuru eserlerinden faydalanılmış olması bakımından oldukça zengindir, metnin içerisinde kullanılan görsel malzemeler ve ekler bölümüne iliştilmiş haritalar ve vesikalar da anlatılan konunun somutlaşmasına yardımcı olmuştur. Bunun yanında kullanılan tablolar ve metin içerisindeki nicel verilerde yorum eksikliği göze çarpmaktadır. Dönemin süreli yayınlarında yer bulmuş yazıların transliterasyonun verilmesi ve anlaşılamayacağı düşünülen kelimelerin de günümüz Türkçesi ile karşılıklarının verilmesi okuyucuya kolaylık sağlamıştır. Tarih araştırmalarında kullanılan alışlagelmiş vaka aktarıcı dil ve üslubun, bu eserde oldukça akıcı/sürükleyici bir şekilde kullanılmış olması adeta bir roman gibi okunabilmesini sağlamıştır.